

Türkiye Tıp Akademisi 150. yılını kutluyor

Prof. Dr. Ayten Altıntaş

Tokat'ta doğdu. İlk ve orta öğretimini Konya'da, yükseköğrenimini 1966-1970 yıllarında İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesinde tamamladı. Aralık 1975'te Prof. Dr. Bedii N. Şehsuvaroğlu'nun yanında tıp tarihi çalışmalarına başladı. Hocasının vefatı üzerine Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde Prof. Dr. Emine M. Atabek'in kürsüsüne geçti. 1982 yılında doktor, 1988'de doçent, 1996 yılında profesör oldu. Çalışmalarında tıp tarihi ve tıp etiği alanlarında yoğunlaşmış, Türk tıp eğitimi ve Osmanlı tıbbında tedavi konusuna ağırlık vermiştir. Halen İstanbul Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı Başkanı olan Altıntaş, evlidir ve iki çocuk annesidir.

Türkiye Tıp Akademisi, bundan 150 yıl önce Cemiyet-i Tibbiye-i Osmaniye adı ile kurulmuş ilk tıp cemiyetimizdir. Tıp eğitim dilinin Türkçeleşmesi amacıyla hareket eden, ilk tıp kitaplarının Türkçeleşmesini başaran, ilk ilmi tıp toplantılarını ve ilk milli tıp kongrelerini düzenleyen, Türk tıbbına çok büyük katkıları olan bir dernektir. Bu dernek faaliyetlerine hiç ara vermeden bugün de hizmete devam etmektedir. Cemiyet-i Tibbiye-i Osmaniye 3 Mart 1867 tarihinde Sultan Abdülaziz'in iradesi ile kurulmuştu. Bilindiği gibi Osmanlı Devletinde hekimlerin Batılı anlamda dernekleşmeleri 19. yüzyılda olmuştur. Bu anlamda ilk kurulan dernek 1855 yılında "Cemiyet-i Tibbiye-i Şâhâne" idiyse de bu tıp derneği Kırım Harbi sebebiyle İstanbul'da bulunan İngiliz ve Fransız hekimlerinin aralarında bilimsel toplantı ve çalışmalar yapabilmeleri için yapılandırılmıştı. Konuşma ve yazışma dili Fransızca idi. Cemiyet-i Tibbiye-i Osmaniye ise Türkçe konuşan ve tıp eğitimimizin Türkçeye geçmesi için büyük mücadele veren bir dernekti. Bilindiği gibi çağdaş tıp eğitimimiz 1827 yılında Tıbhâne-i Âmire ile başlamış, bu eğitim hiç ara vermeden ve devamlı kendini yenileyerek bugüne kadar gelmiştir. Türk tıp eğitimi tarihi tabiidir ki 1827 ile başlatılmaz. Tarihinin her döneminde o devre uygun tıp eğitimi yapılıyordu. Fakat bu müesseseler kendini yenileyerek tıp eğitimine devam edememişlerdi. 1827 yılında başlayan ve süreklilik taşıyan tıp eğitimimiz gelişerek devam

ederken 1839 Tanzimat hareketleri paralelinde eğitim dili Fransızcaya çevrildi. Bu eğitim Avrupa'da yapılan tıp eğitimlerini esas alıyor, Fransızca dili ile eğitim yapıyor, o dildeki kitapları takip ediyordu. Burada başarılı olan öğrenciler Avrupa tıp fakültesi öğrencileri ile aynı sınavlara giriyor ve aynı başarıyı gösteriyorlardı. Fakat sorun kalite değil sayı meselesinde idi. Mekteb-i Tibbiye-i Şâhâne'den mezun hekimler o kadar az oluyordu ki Osmanlı Devletinin hiçbir müessesesine hizmet verilemiyordu. Devlet kayıtlarına göre ortalama senede 7-8 öğrenci mezun oluyordu. Bu durumu düzeltmek amacıyla hareket eden bir grup tıbbiyeli, derslerin Türkçe olmasının tek çözüm olduğuna inanmışlardı. Bu konudaki mücadeleleri sonucunda önce Sivil Tıp Okulu "Mülki Tibbiye" açıldı. Bu okulun açılma kararının hemen arkasından 3 Mart 1867 tarihinde "Cemiyet-i Tibbiye-i Osmaniye" kuruldu.

Türkçe Tıp Eğitimi

Cemiyetin kurulma amacının ilki, nizamnamesinde yazıldığı gibi "...*bunların asıl işleri tıbbı mütedair mevcut olan kütüb ve resâilin Türkçe'ye nakil ve tercümesi...*" idi. Türkçe tıp eğitimi için tıp kitaplarının Türkçeye çevrilmesi gerekiyordu. Bu görev o tarihte çok zordu. Çünkü hem Tıbbiyenin hocaları hem de aydın sınıfı, tıp eğitiminin Türkçe yapılamayacağına inanıyorlardı. Cemiyetin kurucuları ise öğrenciliğinden beri tıp dilinin Türkçeleşmesinin mümkün olduğunu biliyorlar,

bu konuda çalışıyorlardı. Cemiyetin kurucuları bu mücadeleyi vermiş olup o tarihte mezun olan Kırımlı Aziz İdris, Hüseyin Remzi, İbrahim Latif (İbrahim Lütfi), Hüseyin Sabri, Vahit Efendi, Emin Efendiler ve onları destekleyen birkaç hoca idi. Bu grubun çoğu Türkçe tıp eğitimi veren "Mülki Tibbiye"de hocalığa başladılar ve üç sene gibi bir zamanda Tıp derslerinin Türkçe yapılabileceğini ispat ettiler. 1870 yılında da Mekteb-i Tibbiye-i Şahane'de derslerin Türkçe yapılmasına karar verildi.

Türkçe Tıp Sözlükleri

Tıp dilinin Türkçe olması ile ortaya çıkan büyük sorun, tıp terimlerinin saptanması ve bu konuda herkesin kullanacağı bir sözlük hazırlanması idi. Bu konuda büyük bir özveri ile çalışmalar başladı. Cemiyet bu amaç altında birleşerek kadrosunu genişletti ve çalışmalarına devam etti. Mekteb-i Tibbiye-i Adliye-i Şahane Nazırı Salih Efendi'nin başkanlığında Ahmet Paşa, İbrahim Lütfü Bey, Mehmet Muhtar Efendi, Ahmet Hilmi Bey, Mehmet Nuri Bey, Hüseyin Remzi Bey, Agop Bey (Handanyan), Mehmet Nazif Bey, Mehmet Nedim Bey, Vahit Efendi, Bekir Sıtkı Efendi, Hüseyin Sabri Efendi ve Hacı Arif Efendi tıp sözlüğünün hazırlanmasını başardılar. 1870 yılında lügat çalışmalarına başlayan heyet, üç senelik yoğun bir çalışma sonucunda 1873 yılında da ilk tıp sözlüğümüz "Lügat-ı Tibbiye"yi bastırdı. 640 sayfa olan bu sözlük, Fransızca tıp kitaplarının Türkçeye kazandırılmasında çok önemli rol oynadı. Bu sözlük esas alınarak 1870-1880 yılları arasında 46 tıp kitabı kazandırılmıştı. Bunlardan Fenn-i İspençiyâri, Fenn-i Kimya, Mirât-ı Sıhhat, Talim-üt-teşrih,

Müfredat-ı tıp ve ilm-i tedavi, Nebatat-ı-Tıbbiye, İlm-i Emraz-ı Umumiye, Hıfz-ı Sihat, Kavânin-i Cerrâhin, İlm-i Hayvanat, Düstür-ul-Edviye önemli ders kitaplarındandı. Cemiyet bu sözlüğün hemen arkasından Fransızca-Türkçe tıp sözlüğünün genişletilmiş ikinci baskısını hazırlayarak "Lügat-ı Tıp" adı ile 1900 yılında II. Abdülhamid'in 25. cülus yıl dönümünde yayımlamıştır. Bu sözlüklerin ortak bir tıp terminoloji saptaması ile 1881-1892 yılları arasında toplam 77 Türkçe tıp kitabı daha eğitime kazandırdı. Cemiyet kitap çalışmalarına devam ederken tıbbi konferansların gereği duyulmuş, 1892 yılında "Tıbbi Müzakereler" adıyla toplantılar düzenlemişlerdir. Bilimsel de olsa toplantılar yapılmasının mahsurlu olduğu görüşüyle Cemiyet 29 Mayıs 1897 tarihinde II. Abdülhamid'in emriyle kapatılmıştır. Cemiyetin tercüme çalışmaları "Tedkik-i Müllefât Komisyonu" adıyla devam etmiş, II. Meşrutiyetin ilanı ile yasak kalkarak çalışmalar tekrar başlamıştı.

Cemiyetin Yeniden Organizasyonu

Cemiyet-i Tibbiye-i Osmaniye 12 Aralık 1910 tarihinde Darülfünun Tıp Fakülte Reisi Cemil Paşa'nın başkanlığında toplanmış, yeniden organizasyon yapılmıştı. Bu seçimde Reis-i evvel Hayrettin Paşa, Birinci reis-i sâni Ziya Nuri Bey, İkinci reis-i sâni Süleyman Numan Bey, Kâtib-i umumî Tevfik Vacit Bey, Kâtip-i hususi Kemal Cenap Bey, Hafız-ı kütüb Mustafa Münif Paşa, veznedar Tevfik Recep Bey olmuşlardı. Çalışmalarına hızla başlayan cemiyeti savaşlar ve İstanbul'un işgali bekliyordu. 1912-1922 yılları arasında Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu savaşlar ve Tibbiyenin beş yıl boyunca İngiliz askerlerinin işgali altında bulunması, Tibbiye binası içinde çalışan cemiyete zor günler yaşatmıştı. Fakat her şeye rağmen çalışmalara devam edildi ve tıp kitapları yayımlanmaya çalışıldı.

Cemiyet bir tıp derneğinin faaliyetlerini yerine getirmesi gereken etkinlikleri yapmak istiyor fakat başaramıyordu. Cumhuriyetin ilanından sonra çalışmalarına büyük bir şevkle devam eden cemiyet, artık rahatlıkla çalışabilecek bir ortama kavuşmuştu. Cemiyet tıbbi toplantılar, seminerler, kongreler, kitaplar ve süreli yayınlar ile kendini ispat edecektir. Cemiyet-i Tibbiye-i Osmaniye, Cumhuriyetin kurulmasından kısa bir süre sonra ismini "Türkiye Tıp Encümeni" olarak değiştirmiş Tüzüğündeki kurucular ve amaç aynen devam etmiştir.

Milli Tıp Kongreleri

Cemiyet 1925 yılında ilk milli kongresini gerçekleştirdi. Ankara'da Atatürk'ün himayesinde "Birinci Milli Türk Tıp

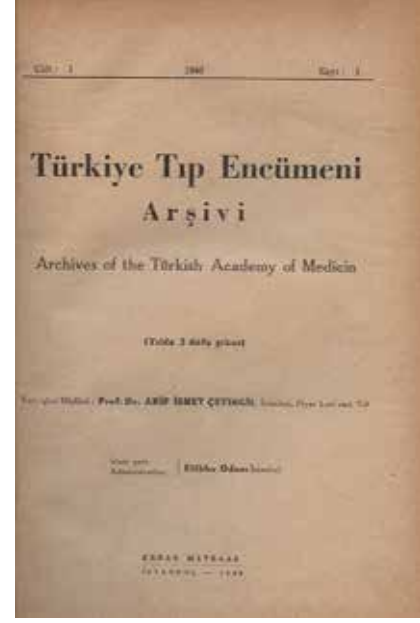
Kongresi" düzenlendi. 1 Eylül 1925 günü Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın teşrifleri ve Başvekil İsmet Paşa'nın nutku ile açılan bu kongre, Türkiye Tıp Encümeninin kararı ve idare heyetinin organizasyonu ile Ankara'da TBMM Başkanı Kazım Paşa (Karabekir'in) özel izni ile TBMM binasında yapılmıştır. Kongreye yurdun dört bir yanından özellikle İstanbul ve Ankara'dan 592 doktor katılmıştır. Katılımcılar arasında Ankara'dan Dr. Naime Hanım, İstanbul'dan Dr. Hayrünissa Hanım olmak üzere iki kadın hekim de vardı. Doktorlardan başka hiçbir meslek gurubunun katılmadığı kongrenin düzenleyicisi ve Birinci Reis'i Müderris Dr. Süleyman Numan Paşa olup kendisi kongrenin yapılmasından iki ay önce vefat etmişti. Türkiye Tıp Encümeni 1925-1968 yılları arasında 20 milli tıp kongresi gerçekleştirmiş ve gerçekleştirdiği her kongrenin kitaplarını bastırmıştır.

Süreli Yayın

Türkiye Tıp Encümeni çalışmalarını tıbbi konularda yoğunlaştırdı. Düzenledikleri tıp konferansları devam ederken bu konuda yayın olmadığı fark edilmiş ve bir süreli yayın çıkarma kararı alınmıştır. "Türkiye Tıp Encümeni Arşivi" 1946 yılından itibaren Prof. Dr. Arif İsmet Çetingil başkanlığında yayımlanmaya başlamış, bu dergi hiç ara vermeden 1965 yılına kadar devam etmiştir. Arşiv, senede iki defa yayımlanıyor ve zamanın en önemli hekimlerinin çalışmalarını, yazılarını kapsıyordu. Cemiyetin bilimsel toplantılarında konuşulup tartışılan konular ve İngilizce özetler de yer alıyordu. Cemiyetin merkezi "Etibba Odası" (Cağaloğlu Tabibler Birliği Lokali) olup toplantılar ve derginin idaresi burada yapılıyordu. Bu süreli yayın, cemiyetin isminin Akademi olmasından sonra "Türkiye Tıp Akademisi Arşivi" ismiyle devam etmiştir. Türkiye Tıp Encümeni 1956 yılında "kamu yararına çalışan dernek" (umumi menfaate hadim cemiyet) haline gelmiş, toplum sağlığı konusunda tartışmalar başlatmıştır. Cemiyetin yaptığı kongrelerde ele alınan konular da genellikle toplum sağlığı idi ve Sağlık Bakanlığının sağlık politikasının oluşturulmasında bu çalışmalar yol gösteriyordu.

Türkiye Tıp Akademisi Adını Alıyor

Cemiyet aldığı kararla 10 Aralık 1966 tarihinden itibaren Türkiye Tıp Akademisi adını almış, çalışmalarına aynı amacı koruyarak devam etmiştir. Tıp dallarının çoğalması ve ihtisas dallarının kendi kongrelerini yapmalarına rağmen Akademi kendi geleneksel kongrelerine devam etmişti. İki senede bir yapılan toplantılar kendi çapında yararlı olmuştur. Türkiye Tıp Akademisi ismi 1974 yılında Bakanlar

Kurulu kararı ve Cumhurbaşkanı onayıyla resmileşti. Türkiye Tıp Akademisi yaptığı son toplantılarda "Türkiye Tıp Akademisi'nin Dünü Bugünü", "Türkçe Tıp Dili" konularını ele alarak üyelerini cemiyetin amacı ve hedefi konusunda bilgilendirmiş ve tartışma başlatmıştır.

Sonuç

Cemiyet-i Tibbiye-i Osmaniye ismiyle başlayan bu ilk tıp derneği, tıp eğitimimizin Türkçeye geçmesi için büyük mücadele vermiş, tıp sözlükleri ve Türkçe tıp kitaplarını yayımlamıştı. Zamanla Türkiye'nin her yerinden hekimlerin katıldığı ve Türkiye'nin sağlık politikasına şekil veren milli kongreler ve tıp konferansları düzenlemiş, tıp dergileri yayımlamıştır. Derneğin adı 1923'ten sonra "Türkiye Tıp Encümeni", 1966 yılından itibaren de "Türkiye Tıp Akademisi" olmuştur. 12 yıldır yönetim kurulunda olduğum bu dernek, çalışmalarına aynı ideal ile devam etmektedir. Ayrıca Akademi, Türk tıp dünyasındaki yeni yeri için yeniden yapılandırma çalışmalarına başlamıştır. İhtisaslaşmalar ve alt ihtisaslaşmalarla bütünü kaybeden tıp uygulamalarına "bütüncül yaklaşım"la insanı anlamak, insanı kazanmak konularında çalışmalar yapmayı planlamaktadır.

Kaynaklar

Altıntaş, Ayten; "143 yıllık tıp derneği: Cemiyet-i Tibbiye-i Osmaniye", *SD Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi*, Mart-Nisan-Mayıs 2010, sayı: 14, sayfa: 98-101

Altıntaş, Ayten; "Cemiyet-i Tibbiye-i Osmaniye'den Türkiye Tıp Akademisi'ne", *Türkiye Tıp Akademisi internet sitesi*, Tarihçe.

<http://turkiyetipakademisi.org/default.asp?id=2> (Erişim Tarihi: 31.03.2017)